

بررسی چالش‌های ورزش همگانی در ایران

عباس شعبانی^۱، دکتر فرزاد غفوری^۲، دکتر حبیب هنری^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۱/۳۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۹/۴/۳

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی چالش‌های داخلی (درون‌سازمانی) و چالش‌های بیرونی (محیطی) ورزش همگانی کشور است. جامعه آماری پژوهش را مدیران سازمان تربیت بدنی، مدیران و متخصصان فدراسیون ورزش‌های همگانی و اعضای هیئت علمی مدیریت ورزش دانشگاه‌های تهران تشکیل می‌دادند که در مجموع، ۷۳ نفر بودند. روش پژوهش توصیفی و از لحاظ هدف، کاربردی بود. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که به صورت مقطعی و در سال ۱۳۸۸ در میان جامعه آماری توزیع شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از نظرات استادان و متخصصان استفاده و نظرات آنها در پرسشنامه اعمال شد. همچنین ۱۸ پرسشنامه به صورت مقدماتی در میان جامعه آماری توزیع و پس از جمع آوری، پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ، ۹۱٪ گزارش شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی و در بخش آمار استنباطی از آزمون‌های فریدمن، کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون یومان ویتنی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد بین چالش‌های ورزش همگانی در دو بُعد درونی و بیرونی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که این چالش‌ها به ترتیب الویت بیان شدند. در نهایت، بین نظرات اعضای هیئت علمی و مدیران ورزشی در استراتژی‌های مطرح شده تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. استراتژی‌های ورزش همگانی برای مقابله با این چالش‌ها باید به گونه‌ای تدوین شود که بتواند با استفاده مناسب از قوت‌ها و فرصت‌های موجود مانند حمایت‌های قانونی و دینی، وجود متخصصان و کارشناسان و تعدد رسانه‌های ورزشی بتوانند از ضعف‌های سازمان بکاهند و در جهت برخورد با تهدیدات محیطی پیش رو عمل کنند.

کلیدواژه‌های فارسی: ورزش همگانی، چالش‌ها، بعد درونی، محیطی.

۱. E-mail: shabani1362@yahoo.com

۱. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی (نویسنده مسئول)

۲ و ۳. استادیار دانشگاه علامه طباطبائی Email: honari_h@yahoo.com Email: farzadghafouri@yahoo.com

مقدمه

ورزش و فعالیت‌های جسمانی به عنوان واقعیتی اجتماعی، از زمان‌های بسیار دور، در جوامع بشری وجود داشته و جزئی از زندگی روزمره انسان‌ها را تشکیل می‌داده است. با وجود فواید بسیار زیادی که ورزش و فعالیت بدنی برای انسان و جامعه به ارمغان می‌آورد، یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش رو در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جوامع امروزی، رواج فرهنگ بی‌تحرکی و راحت‌طلبی در میان انسان‌هاست. صنعتی شدن جوامع و ورود به دنیای فناوری‌های مختلف و متنوع تمامی ابعاد زندگی انسان از جمله تحرک او را متأثر کرده است. ورزش همگانی شکلی از فعالیت‌های جسمانی یا حضور منظم در فعالیت‌های جسمانی است که موجب تندرستی و سلامت بدنی و روانی شده، روابط اجتماعی را شکل می‌دهد و نتایج مثبتی در پی دارد. از سوی دیگر، با تقویت بنیه جسمانی و پرورش ابعاد روانی و اجتماعی در این ورزش، با ورزشی که رقابت در آن مطرح است (ورزش قهرمانی) پیوند می‌خورد و با توجه به آن در عرصه‌های مختلف می‌تواند موجب پدید آمدن ارزش‌ها و افتخارات ملی و بین‌المللی گردد (۱).

تاریخ بیانگر تمایل درونی انسان به فعالیت‌های جسمانی است. در جوامع بدوی یا در فرهنگ باستانی، برنامه‌های تربیت بدنی سازمان یافته وجود نداشت، ولی فعالیت‌های بدنی بخش لاینفک زندگی روزمره انسان را تشکیل می‌داده و بدن‌های سالم، قوی و پرورش یافته از ویژگی‌های ظاهری مردم آن زمان بوده است (۲). امروزه، ورزش ابزاری مهم در دست حکومت‌ها و دولت‌ها برای هدایت مردم به سوی اهداف برنامه‌ای است؛ زیرا عمده‌ترین وسیله تربیت همگانی در جامعه معاصر در کشورهای پیشرفته صنعتی ورزش است (۳).

ورزش‌های تفریحی که مترادف ورزش همگانی است، پرداختن به مجموعه‌ای از فعالیت‌های ورزشی ساده، کم‌هزینه، غیررسمی، فرحبخش و بانشاط است که امکان شرکت در آنها برای همه افراد وجود داشته باشد. ورزش همگانی و تفریحی در قالب پنج فعالیت و برنامه جداگانه و مرتبط با هم اجرا می‌شود که عبارتند از: ورزش آموزشی، ورزش غیررسمی، ورزش درون‌بخشی، ورزش برون‌بخشی و ورزش باشگاهی (۴). این فعالیت‌ها معمولاً به صورت انفرادی یا دسته‌جمعی و در مکان‌هایی مانند ورزشگاه، بوستان‌ها، دشت‌ها و مکان‌های طبیعی داخل و خارج شهر انجام می‌شود (۵). با توجه به تعریف‌های مختلفی که در مورد ورزش همگانی و تفریحی وجود دارد، برخی ویژگی‌ها برای آن قابل استنباط است؛ ویژگی‌هایی مانند مشارکت گسترده و گروهی بودن، آزادانه و انتخابی بودن، کم‌هزینه بودن، کم‌اهمیت بودن رقابت و برد و باخت، محدود

نبودن به سن، جنسیت، نژاد، زمان و مکان، و تفریحی، با نشاط و شاد بودن همگی توصیف‌کننده جنبه‌های مختلف ورزش همگانی‌اند (۶).

ورزش همگانی از سال ۱۹۰۰ میلادی تاکنون، در کشورهای مختلف با انگیزه‌های متفاوتی از جمله تأمین سلامت جسمی و روانی، غنی‌سازی اوقات فراغت، گسترش روابط اجتماعی، دور شدن از زندگی ماشینی، بازگشت به طبیعت، افزایش کارایی، زمینه‌سازی برای رشد ورزش قهرمانی و توصیه پزشکان مورد توجه قرار گرفته است. در کشور ما ورزش همگانی از سال ۱۳۵۸ با عنوان ورزش محلات آغاز و در سال ۱۳۶۲ به صورت تشکلی قانونی تحت عنوان جهاد تربیت بدنی رسمیت یافت (۷)، اما تفکر ورزش همگانی و همگانی کردن ورزش به صورت رسمی در اروپا و حتی در جهان برای اولین بار در سال ۱۹۶۶ مطرح شد. در این سال، شورای اروپا نشست برگزار کرد و در سیاست‌های ورزشی خود در جهت توسعه ورزش در سطح جامعه، برای نخستین بار از مفهوم ورزش همگانی به منظور گسترش ورزش در جامعه استفاده کرد (۸). در منابع مختلف برای توسعه ورزش، هرمی در نظر گرفته شده است که در آن ورزش همگانی در پایه و ورزش حرفه‌ای در رأس قرار دارد (۹). مول و همکاران^۱ (۱۹۹۷) در تحقیقی به بررسی تأثیر ورزش همگانی بر ورزش قهرمانی پرداختند. آنها در مدل معروف اوقات فراغت خود، ورزش همگانی را پایه توسعه ورزش قهرمانی و حرفه‌ای دانستند (۱۰). براساس مطالعات غفوری و همکاران (۱۳۸۶) جمعیت فعال در ورزش همگانی ایران حدود ۲۰ درصد است. این رقم خیلی زیاد نیست، اما نسبت به ده سال پیش افزایش یافته است (۶). تأثیر ورزش همگانی بر ورزش قهرمانی قابل تأمل است. ورزش همگانی می‌تواند پایه و اساسی برای ورزش قهرمانی باشد. در بعضی از کشورهای توسعه یافته برای تعیین تقاضای اجتماعی و برنامه‌ریزی برای آن از مردم نظر سنجی می‌شود. متأسفانه در کشورهای در حال توسعه چنین سازوکاری وجود ندارد. اساساً سازمان‌های ورزشی این کشورها به دلایل مختلف در خدمت توسعه ورزش قهرمانی‌اند، در حالی که نیازهای جامعه و شرایط جدی حاکم بر جهان، چنین تلاشی را ضروری می‌کند. اگرچه تأکید بر ورزش قهرمانی جایگاه کشور را ارتقاء می‌دهد، به دلیل هزینه‌های زیاد، متضمن سلامتی جامعه نخواهد بود؛ برعکس، ذهن برنامه‌ریزان را از ورزش همگانی و مفید برای جامعه، به اشتباه به سوی برنامه‌ریزی صرف برای ورزش قهرمانی هدایت می‌کند (۱۱).

مظفری و قره (۱۳۸۴) درصد افرادی را که در ایران تحت پوشش هیئت‌های ورزش همگانی مردان و زنان ورزش می‌کنند، ۵/۹۲ درصد جمعیت کشور اعلام کردند که در مقایسه با ۲۳

1. Mull, et al.

کشور جهان از همه کمتر بود. درصد شرکت‌کنندگان در ورزش همگانی در ایران از قاره آفریقا بیشتر و از سایر قاره‌ها کمتر بود (۲). از نظر تندنویس و همکاران (۱۳۸۴) عوامل مؤثر در توسعه ورزش همگانی عبارتند از: بهبود وضعیت اقتصادی اقشار مختلف جامعه، استفاده از رسانه‌های گروهی، توجه به وضعیت خانوادگی (تعداد فرزند و تأهل)، برگزاری مسابقات ورزشی و اهدای جوایز، گسترش ناوگان حمل و نقل عمومی، اولویت دادن به ورزش در اوقات فراغت و استفاده از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (۱۲). غفرانی و همکاران (۱۳۸۸) گزارش کردند که از جمعیت ۲/۵ میلیون نفری استان سیستان و بلوچستان، کمتر از ۰/۰۷ درصد مردم در ورزش‌های همگانی مشارکت دارند. موقعیت خاص جغرافیایی استان، نرخ بیکاری، قاچاق سوخت و مواد مخدر و نیز شیوع انواع بیماری‌های ناشی از کم‌تحرکی از موانع اساسی مشارکت مردم در ورزش همگانی است (۱۳). غفوری و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «مطالعه انواع ورزش‌های همگانی و تفریحات مطلوب جامعه و ارائه مدل برای برنامه‌ریزی‌های آینده» مهم‌ترین موانع پرداختن به ورزش را کمبود وقت، نبود فضا و امکانات، زیاد بودن هزینه ورزش و نداشتن انگیزه بیان کردند (۴).

نامراتو^۱ (۲۰۰۹) به مطالعه «سیاست بنیان‌گذاری ورزش همگانی منطقه‌ای در جمهوری چک» پرداخت و فرآیندها و سیاست‌های ایجاد ورزش همگانی منطقه‌ای و نیز ارتباط بین دو بخش با ورزش داوطلبانه و ورزش سازمان یافته همگانی را در جمهوری چک بررسی و روش‌ها و استراتژی‌های حوزه پشتیبانی از ورزش‌های همگانی را در کمیته‌ها و باشگاه‌های ورزشی شناسایی کرد. در نهایت، پنج روش ایده‌آل، در توسعه ورزش از طریق ورزش همگانی مشخص شد که عبارت بودند از: تهاجمی، بوروکراسی، سیاسی، وکالتی و حاشیه‌ای و بر این اساس چهار استراتژی شد: استراتژی توافقی، استراتژی عمل‌گرا، استراتژی حاشیه‌ای و استراتژی تفویضی (۱۴).

در کشور ما به ورزش همگانی و تفریحی، به‌طور سازمان یافته، کمتر توجه شده است. مشارکت کم جامعه در ورزش همگانی و فقدان نظام قانونی یکپارچه و اجرایی برای استعدادیابی و پرورش ورزشکاران، موجب ضعف ورزش قهرمانی و کاهش زمینه ظهور و بروز استعدادها و ورزشی شده است و نیاز به ایجاد مراکزی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در امر ورزش همگانی و قهرمانی بیش از پیش احساس می‌شود (۱). بر این اساس، در این پژوهش درصددیم چالش‌های ورزش همگانی را از ابعاد درونی (درون‌سازمانی) و بیرونی (محیطی خارجی) بررسی کنیم. همچنین با مقایسه نگرش مدیران ورزشی با خبرگان و استادان دانشگاهی در خصوص

این چالش‌ها، تفاوت نظر این دو گروه را در مورد ورزش همگانی ارزیابی و مشخص کنیم که آیا نظرات این دو گروه تأثیرگذار در ورزش کشور با یکدیگر متفاوت است یا اینکه هر دو گروه در مورد این چالش‌ها اتفاق نظر دارند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و از نظر هدف، کاربردی است. در این پژوهش چالش‌های ورزش همگانی در دو بعد درونی (درون‌سازمانی) و بیرونی (محیطی)، از دیدگاه مدیران سازمان تربیت بدنی و خبرگان و استادان دانشگاهی بررسی و نظرات آنان با یکدیگر مقایسه شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی مدیران سازمان تربیت بدنی کشور (مدیران ستادی و مدیران عملیاتی سازمان) و مدیران و متخصصان فدراسیون ورزش‌های همگانی بودند که از ۶۰ پرسشنامه ارسالی به این دو سازمان ۵۲ پرسشنامه به‌صورت صحیح و کامل دریافت شد. همچنین، جامعه آماری دیگر این پژوهش استادان مدیریت ورزش دانشگاه‌های شهر تهران بودند که از ۲۷ پرسشنامه توزیعی در مابین آنها ۲۱ پرسشنامه دریافت گردید و در مجموع، ۷۳ پرسشنامه تجزیه و تحلیل شد. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که برای مشخص کردن چالش‌های داخلی و درون‌سازمانی و همچنین چالش‌های خارجی (محیط بیرونی) ورزش همگانی کشور طراحی شده بود. پرسشنامه به‌صورت مقطعی، در سال ۱۳۸۸ در میان جامعه آماری توزیع شد. برای تعیین روایی این پرسشنامه از نظرات استادان و متخصصان استفاده شد و پس از دریافت نظر آنها موارد اشاره شده اصلاح شد. همچنین، ۱۸ پرسشنامه به شکل مقدماتی در میان جامعه آماری توزیع و پس از جمع‌آوری، پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۹۱ گزارش شد که نشان‌دهنده قابلیت و اعتماد بالای ابزار اندازه‌گیری پژوهش است. در نهایت برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش نخست، تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها ارائه شده است و در بخش آمار استنباطی از آزمون‌های فریدمن برای رتبه‌بندی مهم‌ترین چالش‌های ورزش همگانی استفاده شد. همچنین از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تعیین طبیعی بودن توزیع داده‌ها و از آزمون یومان ویتنی برای مقایسه میانگین‌های گروه‌ها استفاده شد. تمامی عملیات تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد.

یافته‌های پژوهش

در مجموع، ۷۱ درصد از جامعه مورد بررسی را مدیران و ۲۹ درصد را اعضای هیئت علمی تشکیل می‌دادند. ۸ درصد جامعه دارای مدرک فوق دیپلم، ۲۷ درصد کارشناسی، ۳۱ درصد کار و ۳۴ درصد دارای مدرک دکترا بودند. ۳۷ درصد جامعه آماری را زنان و ۶۳ درصد را مردان تشکیل می‌دادند. در نهایت، میانگین سابقه تدریس اعضای هیئت علمی ۱۱ سال و میانگین سابقه مدیران ورزشی حدود ۱۲ سال بود.

چالش‌های درونی ورزش همگانی کشور با استفاده از آزمون فریدمن آزمون شد. معنی‌دار بودن این آزمون نشان داد این چالش‌ها در ورزش همگانی با یکدیگر متفاوت‌اند که با توجه به اولویت در جدول ۱ آمده‌اند.

جدول ۱. میانگین رتبه‌ها در آزمون فریدمن در چالش‌های درونی ورزش همگانی

چالش‌های درونی (درون سازمانی) ورزش همگانی کشور	میانگین رتبه‌ها (وزن دهی)
فقدان برنامه‌های مدون برای تشویق و ترغیب مردم به ورزش همگانی	۱۳/۴۷
فقدان مدیریت واحد و سیاست یکسان در زمینه ورزش همگانی	۱۳/۳۰
بهره نگرانی از نیروهای متخصص و کارشناس در ورزش همگانی	۱۳/۲۱
بی‌توجهی به ورزش و فعالیت‌های بدنی در مدارس و دانشگاه‌ها	۱۳/۱۶
بی‌توجهی به ورزش همگانی طبقات کم درآمد	۱۲/۸۱
نداشتن ارتباط مؤثر با مراکز ورزش همگانی دنیا	۱۲/۷۷
عدم تبلیغات در رسانه‌ها برای ورزش همگانی	۱۲/۷۳
بی‌توجهی به ورزش همگانی زنان	۱۲/۰۰
بهره نگرانی از فناوری روزآمد برای آموزش مربوط به ورزش همگانی	۱۱/۹۵
نبود تحقیق و پژوهش در حیطه‌های مختلف ورزش همگانی	۱۱/۸۲
استفاده ناکارآمد از تجهیزات و امکانات و اماکن موجود	۱۱/۷۵
فقدان برنامه مدون و مشخص در خصوص ورزش همگانی	۱۱/۷۳
کمبود بودجه ورزش همگانی	۱۱/۷۳
کافی نبودن نیروهای کارآمد در ورزش همگانی	۱۱/۳۳
نابسامانی ورزش کارمندی	۱۱/۲۹
نداشتن اطلاعات کافی و صحیح در زمینه ورزش همگانی کشور	۱۰/۹۵
عدم دسترسی ارزان همگان به فضاها و امکانات ورزشی	۱۰/۳۲
نبود نظام هماهنگ در برگزاری مسابقات همگانی	۱۰/۲۹
بی‌توجهی به ورزش‌های بومی و سنتی	۹/۹۷
بی‌توجهی به ورزش همگانی معلولان	۹/۰۵
بی‌توجهی به ورزش روستاییان	۸/۸۸
کافی نبودن امکانات و تجهیزات در ورزش همگانی	۸/۵۲

در جدول ۱ مشاهده می‌شود که نبود برنامه‌های مدون برای تشویق و ترغیب مردم به ورزش همگانی، نبود مدیریت واحد و سیاست یکسان در زمینه ورزش همگانی و بهره نرفتن از نیروهای متخصص و کارشناس در زمینه ورزش همگانی از مهم‌ترین ضعف‌ها و چالش‌های شناخته شده است. بی‌توجهی به ورزش روستایی و کافی نبودن امکانات و تجهیزات در ورزش همگانی نیز کمترین اهمیت را در این رتبه‌بندی داشتند.

جدول ۲. معنی‌داری آزمون فریدمن در چالش‌های درونی ورزش همگانی

شاخص‌های آماری	مقادیر محاسبه شده
تعداد	۷۳
مقدار خی دو	۱۰۰/۷۵۶
درجه آزادی	۲۱
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۱

چالش‌های محیطی موجود در ورزش همگانی کشور با استفاده از آزمون فریدمن آزمون شد. با توجه به معنی‌دار بودن آزمون مشخص می‌شود این تهدیدها در ورزش همگانی با یکدیگر متفاوت‌اند که با توجه به اولویت در جدول ۳ مشخص شده‌اند.

جدول ۳. میانگین رتبه‌ها در آزمون فریدمن در چالش‌های بیرونی (محیطی) ورزش همگانی

چالش‌های بیرونی (محیطی) ورزش همگانی کشور	میانگین رتبه‌ها (وزن دهی)
مشکلات اقتصادی جامعه	۷/۴۲
تغییر روش زندگی مردم (رواج زندگی غیرفعال، تفریح غیرفعال)	۷/۲۳
کم بودن آگاهی جامعه در مورد فواید فعالیت‌های بدنی و زبان‌های کم تحرکی	۷/۱۴
افزایش میزان اعتیاد	۷/۰۸
سهم کم رسانه‌ها در ورزش همگانی	۷/۰۷
کاهش ساعت‌های اوقات فراغت به دلیل مشکلات معیشتی	۶/۷۸
افزایش شهرنشینی و کاهش سرانه فضای ورزشی در دسترس شهرها	۶/۷۴
عدم امکان حضور بخش عمده‌ای از بانوان در ورزش همگانی	۶/۴۸
تغییر ساختار شهرها و تخریب فضای قابل استفاده در ورزش همگانی	۶/۳۰
افزایش نرخ بیکاری	۶/۱۵
نبود اتفاق نظر در مورد تعریف‌های ورزش همگانی در بین برنامه‌ریزان کشور	۵/۷۳
نفوذ فرهنگ جوان پسند غربی	۳/۸۸

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، مشکلات اقتصادی جامعه و تغییر روش زندگی مردم (رواج زندگی غیرفعال، تفریح غیرفعال) از تهدیدآمیزترین عوامل در ورزش همگانی کشور بودند. نبود اتفاق نظر در مورد تعریف ورزش همگانی در میان برنامه‌ریزان کشور و نفوذ فرهنگ جوان‌پسند غربی نیز از کم‌اهمیت‌ترین چالش‌های محیط بیرونی ورزش همگانی برشمرده شده است.

جدول ۴. معنی‌داری آزمون فریدمن در چالش‌های بیرونی (محیطی) ورزش همگانی

مقادیر محاسبه شده	شاخص‌های آماری
۷۳	تعداد
۷۶/۵۰۶	مقدار خی دو
۱۱	درجه آزادی
۰/۰۰۱	سطح معنی‌داری

یکی از پیش‌فرض‌های مهم برای استفاده از آزمون‌های پارامتریک، طبیعی بودن توزیع متغیرهاست؛ بنابراین ابتدا از آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای این منظور استفاده شد. جدول ۵ نتایج این آزمون را نشان داده است.

جدول ۵. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف

نتیجه	سطح معنی‌داری	Z	عوامل
غیرطبیعی	۰/۰۰۶	۱/۷۱۷	چالش‌های درونی
غیرطبیعی	۰/۰۴۳	۱/۳۸۵	چالش‌های بیرونی (محیطی)

در هر دو مورد $p < ۰/۰۵$ است؛ بنابراین متغیرها غیرطبیعی به‌شمار می‌آیند و از آزمون ناپارامتریک یومان ویتنی برای تجزیه و تحلیل آنها و مقایسه دو گروه مستقل استفاده شد.

جدول ۶. نتایج آزمون یومان ویتنی و مقایسه نظرات مدیران و اعضای هیئت علمی

متغیر	آماره یومان ویتنی	Z	p	نتیجه
چالش‌های درونی	۳۹۴/۵۰۰	-۰/۹۱۶	۰/۳۶۰	تفاوت معنی‌دار نیست
چالش‌های بیرونی (محیطی)	۳۸۴/۵۰۰	-۱/۰۵۷	۰/۲۹۰	تفاوت معنی‌دار نیست

همان‌طور که در جدول ۶ دیده می‌شود، در هر دو آزمون $p > 0/05$ است؛ در نتیجه تفاوتی بین دیدگاه‌های مدیران ورزشی و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها مشاهده نشد و هر دو گروه، در مورد چالش‌های درونی و بیرونی ورزش همگانی کشور اتفاق نظر داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش، ورزش همگانی در بعد درونی، دارای ۲۲ ضعف و چالش می‌باشد که در میان آنها نبود برنامه‌های مدون برای تشویق و ترغیب مردم به ورزش همگانی، نبود مدیریت واحد و سیاست یکسان در ورزش همگانی، بهره نگرفتن از نیروهای متخصص و کارشناس، بی‌توجهی به ورزش و فعالیت‌های بدنی در مدارس و دانشگاه‌ها و بی‌توجهی به ورزش همگانی طبقات کم‌درآمد مهم‌ترین عوامل چالش برانگیز در ورزش همگانی شناخته شده‌اند. یافته‌های این پژوهش با نتایج غفرانی (۱۳۸۸) مبنی بر ضعف در ورزش گروه‌های خاص (معلولان، طبقه کم درآمد و ...)، بهره نگرفتن از متخصصان، ناهماهنگی بین سازمان‌های مربوط و همچنین با یافته‌های مظفری (۱۳۸۴) مبنی بر روزآمد نبودن امکانات و زیرساخت‌های ورزش همگانی و در نهایت، با نتایج پژوهش‌های نامراتو (۲۰۰۹) و شیوو^۱ (۲۰۰۴) که ضعف نظام اطلاع‌رسانی، تبلیغات و استراتژی‌ها را از مهم‌ترین ضعف‌های ورزش همگانی برشمرده بودند، هم‌خوانی دارد (۲، ۱۳-۱۵). در بیشتر تحقیقات انجام شده در ایران، مانند یافته‌های این پژوهش، کمبود نیروی انسانی متخصص از موانع مهم توسعه ورزش همگانی برشمرده شده است. رضائیان (۱۳۸۷) نیروی انسانی را از ارزشمندترین منابع سازمان بر شمرده است (۱۶) که با تکیه بر آن برنامه‌ریزی، هماهنگی و توسعه فناوری در ورزش همگانی تسهیل خواهد شد. در زمینه ترویج و تشویق مردم به ورزش که از مهم‌ترین ضعف‌های درونی ورزش همگانی است، رسانه‌ها می‌توانند نقش مهم و مؤثری داشته باشند. غفوری و همکاران (۱۳۸۲) نقش رسانه‌ها را در توسعه ورزش همگانی و قهرمانی بسیار مهم برشمردند و همچنین در پژوهش آنها روشن شد رسانه‌ها در ایران مروج ورزش قهرمانی هستند و در توسعه ورزش همگانی موثر نبوده‌اند (۱۷).

نتایج مطالعات واحد (۱۳۸۸) نشان داد نبود برنامه‌ریزی مناسب، کمبود نیروی انسانی و بی‌توجهی مدیران از مهم‌ترین ضعف‌های ورزش همگانی در استان اصفهان است (۱۸). مطالعات تندنویس و همکاران (۱۳۸۴) نشان داد بهبود وضعیت اقتصادی مردم و تشویق رسانه‌ها از عوامل مهم در افزایش میزان مشارکت مردم در ورزش همگانی است (۱۲). در این پژوهش نیز

مشخص شد بی‌توجهی رسانه‌ها و وضعیت اقتصادی مردم از چالش‌های مهم افراد برای پرداختن به ورزش همگانی و فعالیت‌های جسمانی است. یافته‌های این پژوهش همچنین نشان داد که در بخش ورزش همگانی بانوان، امکانات و تجهیزات و نحوه تشویق مردم به ورزش ضعف‌هایی وجود دارد که با یافته‌های پژوهش ممتاز بخش (۱۳۸۶) هم‌خوانی دارد. او در پژوهش خود، تأمین فضای مناسب، تأمین حداقل امکانات، تشویق افراد فعال، تأمین رفاه اقتصادی، اختصاص زمان آزاد و کافی را در ارتقای ورزش همگانی بانوان دانشگاه ضروری دانسته است (۱۹). یافته‌های ممتاز بخش نشان داد میزان مشارکت زنان در ورزش کمتر از مردان است؛ بنابراین توجه به ورزش همگانی زنان به عنوان نیمی از جمعیت کشور ایجاب می‌کند تا در این بخش برنامه‌ریزی مناسبی صورت گیرد.

با توجه به یافته‌های این پژوهش و تحقیقات مشابه در زمینه ورزش همگانی به نظر می‌رسد با استفاده از نیروی متخصص و به کمک رسانه‌ها بتوان گام بلندی در توسعه ورزش همگانی در کشور برداشت و عواملی مانند برنامه‌ریزی، هماهنگی، استفاده کارآمد از تجهیزات و امکانات و اهمیت دادن به ورزش همگانی گروه‌های خاص تسهیل خواهد شد.

کافی نبودن امکانات و تجهیزات در ورزش همگانی، کم‌اهمیت‌ترین مورد چالش برانگیز در بعد درونی ورزش همگانی در کشور شناخته شده است که ممکن است به علت آزادانه و طبیعی بودن ورزش همگانی باشد و با یافته‌های زارعی (۱۳۸۰) مغایرت دارد که بیان کرد امکان ورزشی در پرداختن مردم به ورزش و فعالیت‌های بدنی نقش مهمی دارند و مهم‌ترین عامل جذب دانشجویان به فعالیت‌های تفریحی و فراغتی می‌باشند (۲۰).

بر اساس یافته‌های پژوهش، ورزش همگانی کشور در بعد بیرونی (محیطی) ۱۲ عامل چالش‌برانگیز دارد که در میان آنها مشکلات اقتصادی جامعه، تغییر روش زندگی مردم (رواج زندگی غیرفعال، تفریح غیرفعال)، کم بودن آگاهی جامعه در مورد فواید فعالیت‌های بدنی و زیان‌های کم‌تحرکی، افزایش میزان اعتیاد و سهم کم رسانه‌ها در ورزش همگانی، به‌ترتیب از مهم‌ترین چالش‌های بیرونی و محیطی ورزش همگانی کشور است. چالش‌های شناخته شده در این پژوهش با نتایج تحقیقات واحد (۱۳۸۸) در استان اصفهان مبنی بر مشکلات اقتصادی جامعه، کاهش درآمد افراد و اعتیاد جوانان و همچنین با یافته‌های لیو^۱ (۲۰۰۹) و مک کری^۲ (۲۰۰۹) مبنی بر دخالت سیاست در ورزش، تغییر روش زندگی مردم و رشد شهرنشینی هم‌خوانی دارد (۲۱، ۲۲). به نظر می‌رسد وضعیت اقتصادی افراد عامل مؤثری در توسعه

1. Liu
2. McCree

نیافتگی ورزش همگانی در ایران است. علاقه‌بند (۱۳۸۴) با بهره‌گیری از نظریه سلسله مراتبی مازلو بیان می‌کند که نیازهای فیزیولوژیک (مانند نیازهای اقتصادی) نیازهای اساسی افراد است و تا زمانی که ارضا نشوند افراد برای رفع نیازهای دیگر (مانند ورزش) برانگیخته نمی‌شوند (۲۳). همان‌طور که گفته شد مشکلات اقتصادی مردم از مهم‌ترین چالش‌های شناخته شده در زمینه عوامل بیرونی و محیطی ورزش همگانی کشور است. تحقیقات شجاع‌الدین درباره نحوه گذران اوقات فراغت کارمندان نشان داد که ساعت‌های فراغت کارمندان بسیار کم و شیوه گذران اوقات فراغت آنان رابطه نزدیکی با مشکلات اقتصادی دارد. در حقیقت، این قشر اغلب به دلیل مشکلات اقتصادی، از اوقات فراغت خود استفاده مطلوبی نمی‌کنند (۲۴). معتمدین و همکاران (۱۳۸۸) هزینه‌های مربوط به باشگاه‌ها و مشغله کاری افراد را از مهم‌ترین علل عدم گرایش مردم تبریز به ورزش همگانی بیان کردند (۲۵).

نتایج این پژوهش و برخی دیگر از تحقیقات داخلی و خارجی، وضعیت بعد اقتصادی را مانعی برای پرداختن به ورزش برشمردند، در حالی که تقوی تکیار (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «بررسی وضعیت اجتماعی-اقتصادی و انگیزه‌های شرکت‌کنندگان در ورزش همگانی»، کم‌هزینه بودن و تشویق اعضای خانواده را از دلایل اصلی شرکت در ورزش‌های همگانی بیان می‌کند (۲۶).

عطارزاده حسینی و سهرابی (۱۳۸۵) در پژوهشی به سنجش نگرش ۱۰۴۹ مرد و زن بالای ۱۶ سال جامعه شهری مشهد در مورد فعالیت‌های حرکتی ورزشی پرداختند. نتایج نشان داد مهم‌ترین علل شرکت نکردن افراد در فعالیت‌های حرکتی ورزشی، به ترتیب عبارتند از: عقب ماندن از کارهای روزانه، بی‌علاقگی، عادت نداشتن و تنبلی و بی‌حوصلگی. بین نگرش به فعالیت‌های حرکتی ورزشی و سطح تحصیلات، درآمد ماهیانه، هزینه خانوار، هزینه ماهیانه ورزشی، تعداد جلسات تمرین در هفته، مدت زمان تمرین در هر جلسه، رفاه و ایمنی و مکان ورزش و سابقه ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت (۲۷).

در این پژوهش سهم کم رسانه‌ها در ترویج ورزش همگانی از چالش‌های مهم ورزش همگانی برشمرده شده است. غفوری و همکاران (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان «مطالعه و بررسی نگرش متخصصان تربیت بدنی به نقش رسانه‌های جمعی (رادیو، تلویزیون و نشریات) در گرایش مردم به ورزش قهرمانی و همگانی» نقش رسانه‌ها را از مهم‌ترین عوامل مؤثر در روی آوردن افراد به ورزش همگانی بیان کردند (۱۷).

بین نظرات مدیران ورزشی و اعضای هیئت علمی در خصوص چالش‌های موجود در ورزش همگانی کشور تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد و این دو گروه بر سر چالش‌های ورزش‌های

همگانی کشور اتفاق نظر داشتند. این یافته‌ها با پژوهش واحد (۱۳۸۸) هم‌خوانی دارد که بین دیدگاه‌های SWOT ورزش همگانی در میان گروه‌های مختلف پژوهش در شهر اصفهان تفاوت معنی‌داری به‌دست نیاورد (۱۸)؛ بنابراین دو گروه بزرگ و اثرگذار بر ورزش کشور در مورد وجود این چالش‌ها و کاستی‌ها در ورزش همگانی کشور هم‌عقیده‌اند و در جایی که وجود مشکل آشکار باشد و در مورد آن اتفاق نظر وجود داشته باشد، یافتن راه حل و برنامه‌ریزی و هماهنگی برای حل آن آسان‌تر است.

با شناخت چالش‌های ورزش همگانی کشور در هر دو بخش درونی و بیرونی، سیاست‌گذاری و به‌کارگیری استراتژی‌های بلندمدت برای توسعه ورزش همگانی آسان‌تر و عملی‌تر می‌شود. استراتژی‌های ورزش همگانی باید به گونه‌ای تدوین شوند که بتواند در جهت کاهش ضعف‌های ورزش همگانی کشور حرکت کنند و به‌طور مثال با افزایش فعالیت بخش خصوصی در حوزه ورزش‌های همگانی و افزایش کیفیت ایستگاه‌ها، امکانات ورزش همگانی، کیفیت ورزش همگانی بانوان، معلولان و روستاییان، استفاده از متخصصان و همچنین ارتقای پوشش رسانه‌ای و کیفیت اطلاع‌رسانی، بتوانند از ضعف‌های سازمان‌دهی در ورزش همگانی بکاهند و در جهت برخورد با تهدیدات محیطی پیش روند.

منابع:

۱. تیموری، آتوسا، (۱۳۸۵). بررسی و مقایسه عملکرد مرکز توسعه ورزش همگانی و تفریحی و مرکز توسعه ورزش قهرمانی ایران براساس مدل وایزبرد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۲. مظفری، سید امیراحمد، قره، محمدعلی، (۱۳۸۴). وضعیت ورزش همگانی ایران و مقایسه آن با چند کشور منتخب جهان. حرکت، ۶.
۳. طرح اجمالی سند راهبرد توسعه نظام جامع تربیت بدنی و ورزش، (۱۳۸۱). سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران، شرکت راد سامانه آذر.
۴. مطالعات تفضیلی توسعه ورزش همگانی و تفریحی، (۱۳۸۴). سازمان تربیت بدنی، چاپ اول.
۵. محمدعلی‌پور، غلامعلی، (۱۳۸۲). بررسی ورزش همگانی کشور و سیر عملکرد فدراسیون ورزش‌های همگانی در دهه اخیر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۶. غفوری، فرزاد، هنرور، افشار، هنری، حبیب، علی، منیره، (۱۳۸۶). مطالعه انواع ورزش‌های همگانی و تفریحات مطلوب جامعه و ارائه مدل برای برنامه‌ریزی‌های آینده. طرح پژوهشی سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران.
۷. قره، محمدعلی، (۱۳۸۳). وضعیت ورزش همگانی ایران و مقایسه آن با چند کشور منتخب جهان. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه تربیت معلم تهران.
8. Sport England. (2004). Available on: www.sportengland.com.
9. Shilbury, D., Deane, J., Kellett, P. (2006). Sport management in Australia: An organizational overview. Melbourne, Australia: Strategic sport management.
10. Mull, R. (1997). Recreational Sport Management. Champaign: Human Kinetics.
11. Qin, C. (2002). Relationship of Chinese sport for all and elite sport-paper presented in the 9th world sport for all congress- the Netherlands.
۱۲. تندنویس، فریدون، آفرینش خاکی، اکبر، مظفری، سید امیراحمد، (۱۳۸۴). مقایسه دیدگاه‌های اعضای هیئت علمی، مربیان، ورزشکاران و مدیران در مورد چگونگی توسعه ورزش همگانی. نشریه علوم حرکتی و ورزش، ۳(۵): ۱-۲۲.
۱۳. غفرانی، محسن، گودرزی، محمود، سجادی، سیدنصرالله، جلالی فراهانی، مجید، مقرنسی، مهدی، (۱۳۸۸). طراحی و تدوین راه‌برد توسعه ورزش همگانی استان سیستان و بلوچستان. حرکت، ۳۹: ۱۰۷-۱۳۱.
14. Numerato, D. (2009). The institutionalization of regional public sport policy in the Czech Republic. *International Journal of Sport Policy*, 1(1): 13-30.
15. Shehu, J. (2004). Sport for all in post colony: Is there a place for indigenous games in physical education curriculum and research in Africa. *Africa Education Review*, 1(1): 21 - 33.
۱۶. رضائیان، علی، (۱۳۸۷). «مبانی سازمان و مدیریت». چاپ دوازدهم. تهران: سمت.
۱۷. غفوری، فرزاد، رحمان سرشت، حسین، کوزه چیان، هاشم، احسانی، محمد، (۱۳۸۲). مطالعه و بررسی نگرش متخصصان تربیت بدنی به نقش رسانه‌های جمعی (رادیو، تلویزیون و نشریات) در گرایش مردم به ورزش قهرمانی و همگانی. حرکت، ۱۶: ۵۷-۷۸.
۱۸. واحد، وحید، (۱۳۸۸). بررسی استراتژی‌ها و راه‌بردهای ورزش همگانی در استان اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد.

۱۹. ممتازبخش، مریم، (۱۳۸۶). بررسی راه‌کارهای ارتقاء و توسعه ورزش همگانی بانوان دانشگاه علوم انتظامی. فصلنامه دانش انتظامی، ۹(۲).

۲۰. زارعی، علی، (۱۳۸۰). نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با تأکید بر فعالیتهای ورزشی و مقایسه آن با سایر دانشگاه‌های غیر پزشکی. رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

21. Liu, Y., Taylor, P., Shibli, S. (2009). Sport Equity: Benchmarking the Performance of English Public Sport Facilities. *European Sport Management Quarterly*, 9(1): 3 – 21.

22. McCree, R. (2009). Sport Policy and the New Public Management in the Caribbean. *Public Management Review*, 11(4): 461–476.

۲۳. هرسی، پال، بلانچارد، کنث، (۱۳۸۴). «مدیریت رفتار سازمانی». ترجمه علی علاقه‌بند. چاپ بیست و ششم تهران: امیرکبیر.

۲۴. شجاع‌الدین، سید صدرالدین، (۱۳۷۰). بررسی نحوه گذران اوقات فراغت کارمندان ادارات آموزش و پرورش تهران با تأکید بر نقش تربیت بدنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

۲۵. معتمدین، مختار، مددی، بهمن، عسگریان، فریبا، (۱۳۸۸). توصیف عوامل گرایش یا عدم گرایش شهروندان تبریزی به ورزش همگانی. پژوهش در علوم ورزشی، ۲۳.

۲۶. تقوی تکیار، سید امید، (۱۳۸۵). بررسی وضعیت اجتماعی-اقتصادی و انگیزه‌های شرکت‌کنندگان در ورزش همگانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.

۲۷. عطارزاده حسینی، سید رضا، سهرابی، مهدی، (۱۳۸۵). تبیین نگرش و گرایش مردم شهر مشهد به فعالیتهای حرکتی و ورزشی. نخستین همایش ملی تفریح و شادمانی. ۳ و ۴ خرداد ۱۳۸۵، اصفهان.